

ÇÖLE İNEN NUR

da ne metin içinde ne de dipnotu veya bibliyografya yoluyla kaynak gösterilmiştir. 1969 ve 1975 baskılarına ilâve edilen iki kısa "Takdim" in ardından "İt-haf" a yer verilir. Daha sonra da "Bu Eser" başlıklı yazıda eserini tefsir, hadis, siyer ve nakil olarak en emin kaynaklardan devşirerek kaleme aldığını belirten Necip Fazıl, bunun bir ilim değil sanat eseri olduğunu, bundan dolayı kaynak göstermek endişesinden uzak bulunduğunu beyan eder. Böylece eser bilgi vermekten çok inanan insanın Hz. Peygamber'e olan sevgisinde ruhen tatmin olmasını hedef almıştır.

Necip Fazıl *Çöle İnen Nur*'da yer yer veciz, yoğun ve çarpıcı sıfatlarla zenginleşmiş bir şiir dili kullanmıştır. Özellikle diyaloglarda, kısa ve özlü vak'aların ifadesinde, daha önce kaleme aldığı *Hal-kadan Pırılıklar*'ın diline ve üslubuna yaklaşmıştır. Eserine uzunca bir "Başlangıç" la giren yazar, temelini "Lev-lâ-ke..." hadîs-i kudsîsine dayandırdığı, yaratılmış bütün varlıklar adına peygamberi minnetle övmeye başlar. Derin bir aşk, acz ve günah hissi, şefaath niyazı bu başlangıçta yer yer coşkunu bir lirizme ulaşan cümlelerle ifade edilmiştir. Şubat 1992'de 11. baskısı yapılan eserin bütünü doksan iki fasılda şu temel konularda geliştirilmiştir: Hz. Peygamber'in nesebi, yaşadığı dönem ve coğrafya, doğumu, çocukluk devri, ticaret ve aile hayatı, ilk vahiy, ilk müminler, Mekke mücadeleleri, mi'rac, hicret, Medine hayatı, gazveler, Kâbe'nin fethi, hayatından ve sünnetinden ibret levhaları, vefatı.

Necip Fazıl Kısakürek'in uzun bir na't karakterinde olan *Esselâm-Mukaddes Hayattan Levhalar* (İstanbul 1973) adlı kitabı da gerek yapı gerekse muhteva bakımından *Çöle İnen Nur*'un bir anlamda şiirleştirilmiş şeklini hatıra getirmektedir. Özellikle *O Ki O Yüzden Varız* ile (İstanbul 1961) *Esselâm* gerek fasıl-şiir sayısı (her ikisi de Hz. Peygamber'in yaşına telmihen altmış üç), gerekse bu fasıl ve şiirlerden bazılarının ortak başlıkları bu benzerliği düşündürmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muzaffer Doğan, "Necip Fazıl Kısakürek'in Eserleri", *Suffe Kültür Sanat Yıllığı 1984*, İstanbul 1984, s. 233; Mustafa Miyasoğlu, "Çöle İnen Nur", *TDEA*, II, 165-166.

M. ORHAN OKAY

ÇÖLEMERİK

(bk. HAKKÂRİ).

ÇÖMEZ

Müdürlere ve henüz icâzet almamış olmakla birlikte medresede oda sahibi olan dânişmendlere hizmet eden talebelere verilen ad.

Türkçe'de ne zamandan beri kullanıldığı bilinmemekle beraber XVII. yüzyılın sonlarında Çömez Ahmed Efendi, Çömez-zâde İsmail Efendi gibi çömez lakabını taşıyan âlimlerin bulunması (Şeyhî, I, 476; II, 270), bu tabirin en azından o dönemden beri kullanıldığını göstermektedir. Yalnız Osmanlı Türkçesi'nde bulunan ve yakın zamanlara kadar yazılı kaynaklarda kullanılmadığı görülen kelimenin Latince "dost, yol arkadaşı" anlamındaki *comesten* geldiği sanılmaktadır.

Çömezlik Türk-İslâm dünyasındaki usta-cıracak, üstat-şâkird, şeyh-mürîd geleceğinin bir başka halkasını teşkil etmektedir. Müderrisin yanında bulunan çömez hocasına hizmet eden, çantasını, cübbe ve sarığını hazırlayıp taşıyan, bu arada ondan usul erkân öğrenen, onun bilgisinden ve muhitinden faydalanan genç talebedir. Ayrıca bazı âlimlerin ve ilme değer veren kibar ailelerin bilgi ve görgülerini arttırmaları için çocuklarını tanınmış hocaların yanına çömez olarak vermeleri de bilinen bir uygulamadır. Medresede oda sahibi *dânişmend** ve *suhte**lere hizmet edenlerse daha alt seviyede ve muhtaç durumda olan talebelerdir. Bunlar ağabeyi durumunda olan dânişmendlerin odalarını temizler, yiyecek ve erzakını alır, gerektiğinde yemeğini pişirirdi. Nitekim Ahmed Cevdet Paşa'nın medresede okuduğu sırada ailesinden düzenli para geldiği dönemlerde kendisine bir çömezin hizmet ettiği bilinmektedir.

Reşat Ekrem Koçu'nun bir iki nâdir örnekten hareketle çömezlerin dânişmendler tarafından kötü maksatlarla kullanıldığını ileri sürmesi zoraki bir yorumlamadır. İlimle ilgisi olmayan, bir yolunu bularak medreselerde oda sahibi olan bazı kötü niyetlilerin davranışlarını genelleştirmek doğru değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

B. Effendi Kerestedjian, *Dictionnaire Etymologique de la Langue Turque*, Londres 1912, s. 185; *Türk Lugatı*, II, 458; F. Gaffiot, *Dictionary Illustré Latin-Français*, Paris 1934, s. 347; Şeyhî, *Vekâyiü'l-fuzalâ*, I, 476; II, 270; Fatma Âliye, *Ahmed Cevdet Paşa ve Zamanı*, İstanbul 1332, s. 11; Pakalın, I, 381; R. Ekrem Koçu, "Çömez", *İst.A*, VIII, 4114.

MEHMET İPŞİRLİ

ÇÖMLEKÇİZÂDE RECEB ÇELEBİ

(bk. RECEB ÇELEBİ, ÇöMLEKÇİZÂDE).

ÇÖREKÇİZÂDE AHMED MÜNİR

(bk. AHMED MÜNİR BAHÂEDDİN).

ÇUHACI HANI

İstanbul'da
Kapalı Çarşı civarında
XVIII. yüzyılda yapılmış han.

Nuruosmaniye Camii avlusunun kuzeyinde, Büyük Çarşı'nın (Kapalı Çarşı) yakınında Mahmutpaşa Yokuşu başında bulunmaktadır. Sultan III. Ahmed'in sadrazamı Nevşehirli Damad İbrâhim Paşa tarafından hayır eserlerine gelir sağlamak üzere yaptırılan han, kurucusunun 1718-1730 yılları arasındaki sadâreti sırasında inşa edilmiş olmalıdır.

İlk yapıldığında çuhacı tüccar ve esnafı burada toplandıktan başka çuhacılar loncası kethüdâsı da bu handa oturduğundan Çuhacılar Hanı olarak da anılmıştır. Bu büyük yapının esasının Bizans devrine ait olduğu yolundaki C. Gurlitt tarafından ortaya atılan söylenti hiçbir esasa dayanmaz. Çuhacı Hanı temelden itibaren bir Osmanlı devri Türk eseridir. Yalnız İbrâhim Paşa hanı yaptırmadan önce aynı yerde İğneci Elhac Hasan Ağa tarafından vakfedilmiş bir mescidin bulunduğu Hüseyin Ayvansarayî'nin ifadesinden anlaşılmaktadır. İbrâhim Paşa hanı inşa ettirdiğinde mescidi de hanın kapısı üstündeki mekânda ihya ettirmiş, aynı zamanda minber de koydurmuş olmalıdır. Ayvansarayî'nin ifadesinden, han yapıldıktan sonra Hasan Ağa'nın mescid vakfetmiş olamayacağı bellidir. Ha-

Çuhacı Hanı'nın kuş bakışı görünüşü
(A. M. Schneider, *Konstantinopol*, resim 65)

